

ŠV. TOMAS AKVINIETIS

SVARSTYTI KLAUSIMAI APIE TIESĄ

KLAUSIMAS XIV. IX, X ARTIKULAI

Disputed Questions on Truth. Question 14. Articles IX, X

DEVINTAS ARTIKULAS

AR GALIMA TIKĖTI ŽINOM AIS DALYKAIS

Ir atrodo, kad galima.

1. Mat žinomas gali būti kiekvienas dalykas, kurį nepaneigiamu argumentu galima įrodyti. Tačiau, pasak Ričardo Viktoriečio, viskam, kuo reikia tikėti, netrūksta nei tikėtinų, nei nepaneigiamų argumentų. Vadinasi, tikėjimo dalykai gali būti žinomi.
2. Be to, dievybės spinduliuojama malonės šviesa yra veiksmingesnė už prigimties šviesą. Ir tai, ką prigimtinio proto šviesa mums atskleidžia, yra mums žinoma arba suprantama, o ne vien tikėtina. Todėl ir tai, ką mums rodo dievybės skleidžiama tikėjimo šviesa, mes žinome, o ne vien tuo tikime.
3. Be to, Dievo liudijimas yra tikresnis ir veiksmingesnis net už labai išsimokslinusių žmogaus liudijimą. Tačiau atsitinka taip, kad tas, kuris vadovaujasi išsimokslinusių žmogaus patarimais, tampa žinančiu, kaip tai matyti atveju vienas kitam pavaldžių mokslų, kurie vieni iš kitų gauna savo principus. Todėl dar labiau žinojimas gaunamas iš tikėjimo dalykų, nes juos liudija Dievas.
4. Be to, visada, kai būtinybė priverčia protą sutikti, jis žino tuos dalykus, su kuriais sutinka, nes protavimas iš būtinų dalykų daro mokslą. Tačiau tikintysis būtinai sutinka su tikėjimui priklausančiais dalykais: juk Jokūbo laiške rašoma, kad „ir demonai tiki ir dreba“ (Jok 2, 19). Ir jie tai daro ne savo valia, nes savo valia jie nieko pagirtino daryti negali, kadangi jų valia negali būti gera. Todėl reikia

RAKTAŽODŽIAI: tikėjimas, žinojimas, Dievas, prigimtis, palaima.

KEY WORDS: faith, knowledge, God, nature, blessedness.

daryti išvadą, kad su tikėjimo dalykais jie sutinka būtinybės verčiami. Vadinasi, tikėjimui priklausančius dalykus galima žinoti.

5. Be to, iš prigimties pažinūs dalykai yra žinomi, nors dažniau pažįstami negu žinomi. Bet, pasak Damaskiečio, Dievo pažinimas yra iš prigimties visiems įdiegtas. O tikėjimas yra nukreiptas į Dievo pažinimą. Vadinasi, tikėjimui priklausančys dalykai, gali būti žinomi.
6. Be to, nuomonė yra labiau nuo mokslo nutolusi negu tikėjimas. Tačiau apie tą patį dalyką galima turėti ir mokslą, ir nuomonę. Pavyzdžiui, kas nors vieną ir tą pačią išvadą žino ir per įrodomąjį, ir per dialektinį silogizmą. Vadinasi, galima tą patį dalyką žinoti ir juo tikėti.
7. Be to, tikima, kad Kristus buvo pradėtas, bet palaimintoji mergelė tai žinojo iš patirties. Vadinasi, tą patį dalyką galima žinoti ir juo tikėti.
8. Be to, teiginys, kad Dievas yra vienas, priskiriamas tikėjimui. Bet jis yra moksliai filosofų įrodytas, todėl gali būti žinomas. Todėl tuo pačiu dalyku galima tikėti ir jį žinoti. Vadinasi, apie tą patį gali būti tikėjimas ir mokslas.
9. Be to, Dievo buvimu tikrai tikime. Tačiau juo tikime ne todėl, kad tai Dievui malonu: juk niekas negali laikyti ką nors esant Dievui malonų, nebent pirmiau nuspręstų, kad tikrai yra Dievas, kuriam tai malonu. Šitaip sprendimas, kuriuo kas nors nusprendžia, kad Dievas yra, yra pirmesnis už sprendimą, kuriuo jis nusprendžia ką nors esant Dievui malonų ir kuris negali būti pirmojo priešas-timi. Bet į tikėjimą tuo, ko nežinome, esame vedami tikėjimo, kad tai Dievui patinka. Vadinasi, Dievo buvimu ir tikime, ir jį žinome.
1. Bet yra priešingai. Svarbiausias tikėjimo dalykas arba objektas yra pirmoji tiesa. Tačiau, pasak Dionisijo traktato *Apie Dievo vardus* pirmojo skyriaus, pirmoji tiesa, kuri yra Dievas, žmogui negali būti [moksliai] žinoma. Todėl tikėjimas ir žinojimas negali būti apie tą patį. (S. Dionysius Areopagita, *De divinis nominibus*)
2. Be to, žinojimą tobulina protas. Tačiau protas tikėjimą silpnina: *tikėjimas nelaikomas nuopelnu ten, kur žmogaus protas pateikia įrodymą*. Vadinasi, tikėjimas ir žinojimas nėra apie tą patį.
3. Be to, Pirmajame laiške korintiečiams [apaštalas rašo]: „Kai ateis metas tobulumui, pasibaigs, kas netobula“ (1 Kor 13, 10). Bet pažinimas tikėjimu yra dalinis, t. y. netobulas, o mokslinis pažinimas yra tobulas. Vadinasi, žinojimas šalina tikėjimą.

ATSAKYMAS. Reikia sakyti, jog anot Augustino knygos *Apie Dievo regėjimą*, tikime tais dalykais, kurių nėra mūsų pojūčiuose, jeigu suprantame apie juos pateiktus tinkamus liudijimus. Tačiau suprantame vien tai, kas yra mūsų sielos arba kūno pojūčiams duota“ (S. Aurelii Augustini, Hiponensis Episcopi *De genesi ad litteram*) Kūno pojūčių atveju skirtumas tarp to, kas pojūčiams duota, o kas neduota, yra akivaizdus. Bet sakoma, kad sielos pojūčiuose tai, kas duota, yra labiau paslėpta. Tačiau apie tuos dalykus, kurie jos supratimo galios nepranoksta ir protas juos regi, sakoma, kad jie protui duoti, nes tokiems dalykams žmogus pritaria ne dėl

svetimo liudijimo, o dėl to, kad juos liudija jo paties protas. Tačiau apie tuos, kurie supratimo galią pranoksta, sakoma, kad sielos pojūčiuose jų nėra ir protas negali jų stebėti. Todėl mes negalime jiems pritarti remdamiesi savo proto liudijimu, bet galime pritarti remdamiesi kitų asmenų liudijimu. Ir tie dalykai teisingai vadinami tikėjimo dalykais. Todėl tikrasis tikėjimo objektas yra tas, kurio prote nėra. Tikima tuo, ko čia nėra, o regima tai, kas yra (kaip minėtoje knygoje teigia Augustinas) arba tikima nepasirodančiais, kitaip tariant, nematomais dalykais: juk Laiške žydams rašoma: „Tikėjimas laiduoja mums tai, ko viliamės, įrodo tikrovę, kurios nematome“ (Žyd 11, 1). Tačiau visada, kai objektas stokoja tinkamos sampratos, būtinai stokoja ir veiksmas, todėl, kai tik objektas būna duotas arba pasirodo, tikėjimas jo netenka. Tačiau visi tikru moksliniu žinojimu žinomi dalykai pažįstami juos redukuojant į pirmuosius, protui savaime akivaizdžius principus. Šitaip regėjimu užbaigiamas kiekvieno duoto dalyko pažinimas. Todėl neįmanoma, kad apie tą patį būtų tikėjimas ir žinojimas. Tačiau reikia turėti omeny, jog skirtingais dalykais tikima skirtingai. Be išlygų tikima tais, kurie visų šiame pasaulyje gyvenančių žmonių protą pranoksta; pavyzdžiui, tai, kad Dievas yra trigubas ir viengubas, ir kiti panašūs dalykai. Ir joks žmogus apie juos negali žinoti, bet kiekvienas tikintysis jiems pritaria dėl to, kad juos liudija Dievas, kuriam jie duoti ir jo žinomi. Bet tais dalykais, kurie pranoksta ne visų, o tik kai kurių žmonių protus, tikima ne be išlygų, o tik santykinai: panašiai kaip tais, kuriuos apie Dievą galima moksliskai įrodyti, pavyzdžiui, tai, kad Dievas yra vienas, kad jis neturi kūno ir kitus panašius dalykus. Ir niekas netrukdo tam, jog kai kurie žmonės, tie, kurie gali juos įrodyti, juos žino, o kiti, kiek jų įrodymo nesupranta, tiek jais tiki. Tačiau tas pats žmogus negali juos ir žinoti, ir jais tikėti.

1. Todėl į pirmąjį reikia atsakyti, jog kiekvienam dalykui, kuriuo reikia tikėti, jeigu jis nėra savaime akivaizdus, yra ne vien tikėtinas, bet ir nepaneigiamas argumentas. Tačiau jis yra nuo mūsų supratimo paslėptas, priduria Ričardas. Todėl nepaneigiami argumentai apie tikėtinus dalykus mums nėra žinomi, bet jie žinomi Dievui ir palaimintiesiems, juos turintiems ne tikėjimu, o regėjimu.
2. Į antrąjį argumentą atsakyтина, kad nors dievybės skleidžiama šviesa yra veiksmingesnė už prigimties skleidžiamą šviesą, vis dėlto šiame gyvenime mes joje dalyvaujame netobulai. Dėl šio netobulo joje dalyvavimo atsitinka taip, kad toji dieviškoji šviesa mus neatveda į regėjimą tų dalykų, dėl kurių pažinimo ji mums duota. Tačiau tėvynėje, tada, kai toje dievybės skleidžiamoje šviesoje tobulai dalyvausime, Dievo šviesoje regėsime šviesą.
3. Į trečiąjį atsakyтина, jog tas, kuris išmano kitam mokslui pavaldų mokslą, žino netobulai, nebent jis kažkiek išmanytų dar ir tai, ką žino valdantį mokslą išmanantis žmogus. Vis dėlto pavaldaus mokslo žinovas vadinamas žinovu ne todėl, kad išmano valdančiojo mokslo gautas prielaidas, bet todėl, kad žino iš tų prielaidų padarytas būtinas išvadas. Šitaip ir tikintysis gali būti vadinamas žinančiu tas išvadas, kurios daromos iš tikėjimo dalykų.

4. Į ketvirtąjį atsakytina, jog demonai ne savo valia sutinka su tais dalykais, kuriais, sakoma, tiki, bet priversti ženklais, kurie juos įtikina, jog tiesa yra tai, kuo tikintieji tiki, nors tie ženklai neparodo to, kuo tikima, taip, kad demonai tuos dalykus galėtų regėti. Todėl tikėjimas tikintiems žmonėms ir demonams priskiriamas tarsi dvejomis prasmėmis. Be to, demonų tikėjimas nėra jiems dieviškosios malonės įdiegtas, koks yra tikinčių žmonių tikėjimas.
5. Į penktąjį atsakytina, jog tikima ne tuo, kas apie Dievą iš prigimties pažinta, o tuo, kas prigimtinio pažinimo ribas pranoksta.
6. Į šeštąjį atsakytina, jog neatrodo, kad būtų įmanoma tą patį dalyką žinoti ir juo tikėti vienu ir tuo pačiu metu. Mat, turint nuomonę, bijoma dėl nežinomos dalies, o žinojimas tą baimę pašalina. Ir panašiai neįmanoma tuo pačiu dalyku tikėti ir jį žinoti.
7. Į septintąjį atsakytina, jog palaimintoji mergelė tikrai galėjo žinoti, kad sūnų pradės ne sueitimi su vyru, nes tikėjo angelo žodžiais: „Šventoji Dvasia nužengs ant tavęs“ ir t. t. (Lk 1, 35), tačiau negalėjo žinoti, kokia galia tą pradėjimą atliko.
8. Į aštuntąjį atsakytina, jog įrodytas teiginys „Dievas yra vienas“, kaip įrodytas, laikomas ne tikėjimo dalimi, bet tik jo prielaida, nes pažinimas tikėjimu suponuoja prigimtinį pažinimą taip, kaip malonė prigimtį. O dieviškosios esmės vienovė, kurią tikintieji teigia, būtent su visagalybe, visų dalykų apvaizda ir kitais panašiais dalykais, kurių neįmanoma įrodyti, sudaro tikėjimo dalį.
9. Į devintąjį atsakytina, jog kas nors gali pradėti tikėti tuo, kuo anksčiau netikėjo, bet truputį svarstė. Todėl įmanoma, jog kas nors, prieš pradėdamas Dievo buvimu tikėti, Dievo buvimą svarstė, ir kad jam būtų malonu, jeigu jo buvimu būtų tikima. Šitaip kas nors gali tikėti Dievo buvimu dėl to, kad tai Dievui malonu, nors teiginys, kad Dievas yra, yra ne tikėjimo dalis, o tik tos dalies prielaida, nes yra moksliskai įrodytas.

DEŠIMTAS ARTIKULAS

AR ŽMOGUI TIKĖJIMAS BŪTINAS

Ir atrodo, kad nebūtinus.

1. Mat Pakartoto įstatymo knygoje parašyta, kad „Dievo darbai tobuli“ (Įst 32, 4). Bet nėra tobulas stokojantis to, kas būtina, norint pasiekti galutinį tikslą. Todėl kiekvienam daiktui prigimtis suteikė pakankamas galutinio tikslo siekimo priemones. Tačiau tikėjimui priklausantys dalykai pranoksta prigimtines žmogiškojo pažinimo ribas. Vadinasi, norint siekti tikslo, žmogui tikėjimas, kuriuo tie dalykai suvokiami arba pažįstami, nėra būtinas.
2. Tačiau buvo sakyta, kad prigimtis žmogų aprūpina būtinomis prigimtinio tikslo, tokio kaip šio gyvenimo laimė, apie kurią kalba filosofai, siekimo priemonėmis, bet ne antgamtinio tikslo – amžinosios palaimos – siekimo priemonėmis. –

Bet priešingai, žmogui iš prigimties skirta dalyvauti amžinojoje palaimoje, nes Dievas jam davė protingą, galinčią pažinti Dievą, prigimtį, kaip apie tai rašoma antrosios *Sentencijų* knygos pirmajame skyriuje. (Magistri Petri Lombardi: Liber Secundus, Distinctio I, cap. 1) Vadinasi, pačioje žmogaus prigimtyje turėjo būti įdiegti pradai, kuriais tą tikslą būtų galima pasiekti.

3. Be to, norint pasiekti tikslą, būtinas kaip pažinimas, taip ir veikimas. Tačiau antgamtinio tikslo siekimui mums duoti dorybės įpročiai, mus kreipiantys ne į kitus negu tie, į kuriuos mus kreipia prigimtinis protas, veiksmus, bet į tuos, kurie tuos pačius veiksmus tobulina: juk akivaizdu, kad įdiegta ir įgyta skaistybė daro tą patį veiksmą, būtent, tramdo geidulingumą. Todėl antgamtinio tikslo pasiekimui būtinas ne antgamtinių dalykų pažinimo įprotis, o iš prigimties pažinių dalykų pažinimo tobulinimo įprotis. Todėl atrodo, kad tikėjimas protui nesuprantamais dalykais išganymui nėra būtinas.
4. Be to, galia nestokoja įpročio tai veiklai, kuriai iš prigimties yra skirta. Tai matyti atveju neprotingų galių, kurios veikia, jokiam įpročiui netarpininkaujant. Ir kadangi žmogus yra už jas tobulesnis, tai atrodo, kad jo pažinimo galios Dievo pažinimui pakanka. Vadinasi, jam nereikia tikėjimo įpročio, kad Dievą pažintų.
5. Be to, tas, kuris gali savarankiškai pasiekti savo tikslą, yra tobulesnis už tą, kuris to padaryti negali. Tačiau kiti gyvūnai savo tikslus gali pasiekti remdamiesi prigimtiniais pradais. Ir kadangi žmogus yra už juos tobulesnis, tai atrodo, kad norint pasiekti tikslą, jam pakanka prigimtinių pažinimo. Todėl tikėjimo nereikia.
6. Be to, tai, kas laikoma yda, atrodo, išganymui nebūtina. Bet patiklumas laikomas yda, todėl Siracido knygoje rašomas: „Kas kitais per greitai pasitiki, tas yra nerimtas“ (Sir 19, 4). Todėl išganymui tikėjimas nėra būtinas.
7. Be to, kadangi Dievu reikia tikėti labiau negu bet kuo kitu, tai labiau pasitikėti turime tuo, apie kurį žinoma, kad per jį Dievas daugiau kalbėjo. Bet žinoma, kad Dievas per prigimtinių proto instinktą kalbėjo daugiau, negu per kurį nors pranašą arba apaštalą, nes dėl to labiausiai aišku, jog Dievas yra visos prigimties kūrėjas. Todėl turime labiau laikytis tų dalykų, kuriuos diktuoja protas, negu tų, kuriuos skelbia apaštalai arba pranašai, kuriais tikime. Kadangi kartais atrodo, jog tokie dalykai kaip Dievo trejybės ir vienumas arba mergelės pastojimas prieštarauja tam, ką prigimtinis protas diktuoja, tai atrodo, kad jais tikėti nedera.
8. Be to, tas, kuris pašalinamas kitam atėjus, neatrodo pastarajam būtinas: juk būtų paliktas, jeigu kažkuo nebūtų jam priešingas, nes priešingas neveda į jam priešingą, bet veikia tolyn nuo jo. Tačiau tikėjimas pašalinamas šlovei atėjus. Vadinasi, šlovei pasiekti tikėjimas nebūtinas.
9. Be to, niekas, siekiantis tikslo, nesinaudoja tuo, kas tą tikslą ardo. Bet tikėjimas ardo protą, nes, pasak Grigaliaus, „tikėjimas yra bevertis ten, kur žmogaus protas pateikia įrodymą“. Vadinasi, protui, kad pasiektų savo tikslą, tikėjimo nereikia.

10. Be to, eretikas tikėjimo įpročio neturi. Tačiau atsitinka, kad eretikas teisingai tiki kuo nors, kas proto galią pranoksta: pavyzdžiui, tiki Dievo sūnaus įsikūnimu, nors netiki jo kančia. Vadinasi, protą pranokstančių dalykų pažinimui tikėjimo įprotis nėra būtinas.
 11. Be to, jeigu nors viena tarpinė sudėtingo įrodymo grandis yra silpna, tai visas įrodymas stokoja galios, kaip silogistinės dedukcijos atveju akivaizdu, kad visas įrodymas yra silpnas, jei bent viena iš daugelio prielaidų yra klaidinga arba abejotina. Bet tikėjimo dalykai mus pasiekia per daugybę tarpininkų, nes Dievas juos pasakė apaštalams ir pranašams, iš kurių juos išgirdo pastarųjų sekėjai, ir taip toliau per įvairius kitus tarpininkus jie galiausiai mus pasiekė. Tačiau visi tie tarpininkai nėra patikimi, nes žmonėms būdinga ir patiems apsigauti, ir kitus apgaudinėti. Vadinasi, dėl tikėjimo dalykų negalime būti tikri. Todėl būtų kvaila jiems pritarti.
 12. Be to, atrodo, kad amžinojo gyvenimo pasiekimui nebūtina tai, kas to pasiekimo vertę mažina. Bet sunkumas didina vertę, o jį mažinantis įprotis vertę mažina. Todėl tikėjimo įprotis išganymui nėra būtinas.
 13. Be to, su protavimu susijusios galios yra kilnesnės už gamtines. Bet gamtinių galių veiklai įpročių nereikia. Vadinasi, ir proto veiklai tikėjimo įpročio nereikia.
1. Bet yra priešingai. Yra taip, kaip Laiške žydams rašoma: „Be tikėjimo neįmanoma patikti Dievui“ (Žyd 11, 6).
 2. Be to, išganymui būtina tai, be ko žmogus yra pasmerktas. Bet tikėjimas yra kaip tik toks dalykas, nes Evangelijos pagal Morkų pabaigoje rašoma: „kas netikės, bus pasmerktas“ (Mk 16, 16). Vadinasi, išganymui tikėjimas būtinas.
 3. Be to, labiau išaukštintam gyvenimui reikia labiau išaukštinto pažinimo. Bet malonės gyvenimas yra aukštesnis už gamtos gyvenimą. Todėl jam reikia tam tikro antgamtinio pažinimo, kuris yra pažinimas tikėjimu.

ATSAKYMAS. Reikia sakyti, kad, norint pasiekti amžinąjį gyvenimą, būtina tikėti protą pranokstančiais dalykais. Tai suprasti galima iš to, kad netobulą prie tobulo pasitaiko atvesti tik kam nors tobulam padedant. Ir tobulo veikimą netobulas ne iš karto tobulai priima, bet pirmiausia netobulai, vėliau tobuliau, ir šitaip, žingsnis po žingsnio, iki pat tobulo ateina. Tai akivaizdu visų natūralių daiktų atžvilgiu, kurie su laiku pasiekia tam tikrą tobulumą. Panašų vyksmą matome ir žmonių veikloje, ir ypač mokymesi. Juk žmogus pradžioje netobulai pažįsta. Kad pasiektų pažinimo tobulumą, reikia, kad kas nors jį mokydamas vestų į žinojimo tobulumą. Bet tai daryti gali tik tas, kuris pats tobulai žino, nes supranta priešastis tų dalykų, apie kuriuos moko. Tačiau mokymo pradžioje jis mokiniui neaiškina mokomų dalykų priešasčių, nes pradžioje mokinyš negalėtų jų suprasti. Tų dalykų jis moko taip, kad pradžioje mokiniui nežinomos mokomų dalykų priešastys tampa žinomos tada, kai mokydamasis jis padaro pažangą. Todėl sakoma, kad reikia mokytoju pasitikėti, nes tobulą žinojimą pasiekti įmanoma tik mokymo pradžioje be įrodymų priimant dės-

tomus dalykus, kurių priešasčių tada dar neįmanoma suprasti. Tačiau galutinė tobulybė, į kurią žmogus nukreiptas, yra tobulas Dievo pažinimas, kurį galima pasiekti tik Dievo, kuris save tobulai pažįsta, veikimo ir lyg mokymo pagalba. Bet iš pat pradžių žmogus negali priimti tobulo žinojimo, todėl būtina, kad įtikėtų tam tikrais dalykais, kuriais į tobulą žinojimą būtų nuvestas. Kai kurie iš tų dalykų yra tokie, kad šiame gyvenime jų neįmanoma tobulai pažinti, nes jie žmogaus proto galią totaliai pranoksta. Tačiau jais privaloma tikėti tol, kol esame kelionės būklėje: tobulai juos regėsime tėvynės būklėje. Bet yra ir tam tikri dalykai, kuriuos tobulai pažinti galime ir šiame gyvenime, pavyzdžiui tie, kuriuos apie Dievą galima moksliskai įrodyti, nors iš pradžių dėl penkių priešasčių, kurias rabinas Mozė nurodo, būtina jais įtikėti. Pirmoji yra tų, nuo juslių labiausiai nutolusių pažintinų dalykų gelmė ir sudėtingumas, dėl kurių žmogus iš pat pradžių negali jų tobulai pažinti. Antroji priešastis ta, kad savo veiklos pradžioje žmogaus protas yra silpnas. O trečioji, kad norint juos įrodyti, reikia mokėti daugybę dalykų, kuriuos žmogus gali tik per ilgą laiką išmokyti. Ketvirtoji yra nenoras pažinti, kurį kai kurie žmonės turi dėl iškreipto suvokimo. Penktoji yra būtinybė užsiimti kitais dalykais, siekiant patenkinti gyvenimo reikmes. Iš viso to akivaizdu, kad jeigu reikėtų vien tik per įrodymus priimti Dievui pažinti būtinus dalykus, tai šitai padaryti galėtų tik nedaugelis, o ir jie tik per ilgą laiką. Todėl akivaizdu, kad naudingas yra žmonėms parūpintas tikėjimo kelias, visiems bet kuriuo metu suteikiantis lengvą priėjimą prie išganymo.

1. Todėl į pirmąjį argumentą atsakyтина, jog žmogų prigimtis aprūpino pakankamomis prigimtinio tikslo siekimo priemonėmis taip tobulai, kad jis gali tą tikslą pasiekti. Tačiau siekimui to tikslo, kuris prigimties galias pranoksta, duotos ne tos priemonės, kuriomis tikslas pasiekiamas, o tos, kurios žmogų padaro imlų tiems dalykams, kurie nukreipia į tą tikslą. Juk Augustinas sako, kad „tikėti ir mylėti žmogus iš prigimties linkęs, bet tikrai tiki ir myli tik dėl tikinčiam teikiamos malonės“.
2. Į antrąjį atsakyтина, jog iš pat pradžių žmogaus prigimtis buvo nukreipta į palaimą ne kaip į tai prigimčiai deramą tikslą, o tik kaip į dieviškuoju dosnumu duotą. Todėl, norint tą tikslą pasiekti, prigimties pradai negali būti pakankami, nebent dieviškas dosnumas jiems pagelbėtų savo dovanomis.
3. Į trečiąjį atsakyтина, kad toli nuo tikslo esantis asmuo gali jį pažinti ir jo geisti, bet negali nieko su juo daryti, o veikti gali tik su jo siekimo priemonėmis. Todėl, esant kelyje į tikslą, mums reikia tikėjimo, kuriuo pažintume tikslą, nes prigimtinis pažinimas jo nepasiekia. Bet nors prigimtinė galia tikslo siekimo priemonės turi, tačiau jos nėra į tą tikslą nukreiptos. Todėl įdiegtų įpročių mums reikia ne tam, kad darytume ką nors kita, o ne tai, ką prigimtinis protas liepia, bet tam, jog tai, ką protas liepia, tobuliau darytume. Bet dėl jau minėtos priešasties pažinimo atveju taip nėra.
4. Į ketvirtąjį atsakyтина, kad mūsų protui prigimties skirta ne tikėjimo dalykus pažinti, bet jų pažinimo siekti. Sakoma, kad panašiai dieviškuoju potvarkiu

- prigimtis į malonę yra nukreipta. Todėl prigimtinė galia tikėjimo įpročio poreikio nepašalina.
5. Į penktąjį atsakyтина, kad žmogus yra už kitus gyvūnus tobulesnis. Tačiau, skirtingai nuo kitų gyvūnų, dėl dviejų priežasčių iš prigimties jam nėra duoti tie dalykai, kurie būtini tikslui pasiekti. Pirma, kadangi žmogus yra nukreiptas į aukštesnę tikslą ir jam reikia daugiau pagalbos, kad jį pasiektų, ir nors prigimtinių pradų tam nepakanka, vis dėlto jis yra tobulesnis. Antra, jis yra tobulas ir dėl to, kad savo tikslą pasiekti gali įvairiais keliais. Todėl jis negali būti nukreiptas vienu prigimtiniu keliu, kaip kiti gyvūnai, bet vietoj viso to, kas prigimties kitiems gyvūnams duota, žmogui duotas protas, kurio pagalba jis gali ir gyvenimui būtinais dalykais apsirūpinti, ir paruošti save priimti būsimam gyvenimui būtiną dieviškąją pagalbą.
 6. Į šeštąjį atsakyтина, kad patiklumas pripažįstamas yda, nes reiškia tikėjimo per teklų, panašiai, kaip girtuoklis reiškia gėrimo perteklių. Bet tikintis Dievu nepranoksta tikėjimo saiko, nes Dievu neįmanoma per daug tikėti. Todėl argumentas nėra teisingas.
 7. Į septintąjį atsakyтина, kad per apaštalus ir pranašus Dievas niekada nesakė ko nors, kas prieštarautų tam, ką diktuoja prigimtinis protas. Tačiau jie kalbėjo apie tuos dalykus, kurie suvokimą protu pranoksta ir dėl to atrodo, kad protui prieštarauja, nors iš tiesų to nedaro: mat neišprususiam žmogui atrodo, jog protui prieštarauja teiginys, kad saulė yra didesnė už žemę ir kad įstrižainė asimetriška kraštinėms, bet išmintingam jie atrodo protingi.
 8. Į aštuntąjį atsakyтина, kad šlovei atėjus, tikėjimas pašalinamas dėl jame esančio netobulumo, priešingo šlovės tobulybei. Tačiau tikėjimas kaip tam tikras pažinimas yra būtinas išganymui. Juk teisinga, kad tikslo tobulybės siekimo priemonė, pasiekus tikslą, liautųsi egzistavusi, panašiai kaip pasiekęs ramybės būseną, kuri buvo jo tikslas, judėjimas sustoja.
 9. Į devintąjį atsakyтина, kad tikėjimas protą ne ardo, o jį pranoksta ir tobulina, kaip jau buvo minėta.
 10. Į dešimtąjį atsakyтина, kad eretikas neturi tikėjimo įpročio, net jeigu netiki tik vienu tikėjimo dalyku. Mat tik vienas tikėjimui priešingas veiksmas įdiegtą įprotį sunaikina. O tikėjimo įprotis veikia taip, kad tikinčiojo protą sulaiko nuo pritarimo tikėjimui priešingiems dalykams, panašiai kaip skaistumas sulaiko nuo jam priešingų veiksmų. Tai, kad eretikas tiki kuo nors, kas prigimtinių pažinimą pranoksta, kyla ne iš kokio nors tikėjimo įpročio, nes toks įprotis jį nukreiptų lygiai į visus tikėjimo dalykus, bet iš tam tikro žmogiško sprendimo, panašiai kaip ir pagonys tiki kai kuriais prigimtį pranokstančiais dieviškais dalykais.
 11. Į vienuoliktąjį atsakyтина, jog visi tarpininkai, per kuriuos mus tikėjimas pasiekia, įtarimo nekelia, nes pranašais ir apaštalais tikime todėl, kad jų liudijimus Dievas stebuklais patvirtino, kaip apie tai rašoma Evangelijoje pagal Morkų: „jų žodžius patvirtinant ženklais, kurie juos lydėjo“ (Mk 16, 20). O apaštalų ir pranašų sekėjais tikime tik tiek, kiek jie mums skelbia tai, ką pirmieji raštuose paliko.

12. Į dvyliktąjį atsakytina, kad sunkumas yra dvejopas. Vienas, su veiklos sąlygomis susijęs sunkumas vertę didina, o kitas, iš netvarkos ir valios tingumo kylantis, vertę mažina. Todėl jį, o ne pirmąjį, įprotis šalina.
13. Į tryliktąjį atsakytina, jog gamtos galios yra nukreiptos į vieną, todėl nukreipiančio įpročio nestokoja taip, kaip jo stokoja į priešingus dalykus nukreiptos su protavimu susijusios galios.

Literatūra

- S. Aurelii Augustini, Hiponensis Episcopi. 1862. *De genesi ad litteram*, Liber XII, cap. VI–VII, in J.-P. Migne, *Patrologia Latina* 32, p. 453–460. <http://www.documentacatholicaomnia.eu/02m/0354-0430,_Augustinus,_De_Genesi_Ad_Litteram_Libri_Duodecim,_MLT.pdf> [žiūrėta 2020 02 10]
- S. Dionysius Areopagita. 1857. *De divinis nominibus*, Caput I, in J. -P. Migne, *Patrologiae Cursus Completus, Patrologiae Graecae Tomus III*, p. 586–636. <<https://books.google.lt/books?id=6foUAAAAQAAJ&printsec=frontcover&hl=lt#v=onepage&q&f=false>> [žiūrėta 2020 02 10]
- Magistri Petri Lombardi Parisiensis episcopi. 1971. *Sententiae in IV libris distinctae*, Grttaferrata (Roma): Editiones Collegii S. Bonaventurae ad Claras Aquas. <http://docteurangelique.free.fr/livresformatweb/complements/sentencesPierreLombard-Latin.htm#_Toc83734732> [žiūrėta 2020 02 10]

Iš lotynų kalbos vertė prof. dr. Gintautas VYŠNIAUSKAS,
Klaipėdos universitetas

Versta iš *Sancti Thomae de Aquino Quaestiones disputatae de veritate*, quaestio XIV. Textum adaequatum Leonino 1972 edito ex plagulis de prelo emendatum ac translatum a Roberto Busa SJ in taenias magneticas denuo recognovit Enrique Alarcón atque instruxit. <<http://www.corpusthomicum.org/qdv14.html>> [žiūrėta 2020 02 12]